

FAO: DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ÇALIŞMALARI

Taylan ONUL*

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), 16 Ekim 1945 tarihinde Kanada'nın Quebec kentinde Birleşmiş Milletler'e üye 44 temsilcisinin, insanların beslenme düzeylerini yükseltmek, gıda ve tarımsal ürünlerin üretimini ve dağıtımını geliştirmek ve kırsal kesimde yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla FAO Anayasasını imzalamaları ile kurulmuştur. Bu nedenle, her yıl 16 Ekim tarihinde üye ülkelerde Dünya Gıda Günü kutlanmaktadır. Türkiye ise 1948 yılında, yani kuruluşundan 3 yıl sonra FAO'ya üye olmuştur. FAO'nun 50. kuruluş yıldönümü, 1995 yılı Ekim ayında kurulduğu yer olan Quebec, Kanada'da kutlanmıştır. 1996 yılı itibariyle FAO'nun 176 üyesi bulunmaktadır.

FAO; toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi, bitkisel ve hayvansal üretimin artırılması, ormancılık, balıkçılık, tarıma yönelik ekonomik ve sosyal politikalar, yatırımlar, beslenme, gıda standartları, tarımsal ürünlerin pazarlanması konularında çalışmalar yapmakta, ayrıca gıda ve tarımdaki acil durumların ele alınmasında da önemli görev üstlenmektedir.

Örgütün öncelikli olarak ele aldığı özel konulardan birisi de, doğal kaynakların muhafazası ve yönetilmesi için uzun dönemli bir strateji olan "sürdürülebilir tarımsal ve kırsal kalkınma"nın teşvik edilmesidir. Sürdürülebilir tarımsal kalkınma; çevreyi tahrip etmeyen, teknik açıdan uygun, ekonomik olarak yapılabilir ve sosyal bakımdan kabul edilebilir programların uygulanması yoluyla şimdiki ve gelecek nesillerin beslenme, giyinme ve barınma gereksinimlerinin karşılanabilmesi demektir.

FAO, değindiğim bu konularda üye ülkelere çeşitli projeler aracılığı ile kalkınma yardımı sağlar (bu eleman eğitimi, alet makina ve yayın sağlama şeklinde olabilir), bilgi bankası olarak hizmet sunar, isteyen üye ülkelere danışmanlık hizmeti verir ve tarafsız bir kuruluş olarak küresel ve bölgesel işbirliğinin gelişmesine olanak sağlar.

1982 yılında, Türkiye'de FAO Temsilciliği'nin açılmasıyla FAO-Türkiye ilişkileri daha da gelişmiş ve tarıma ilişkin birçok alanda günümüze kadar sürdürülmüştür.

Dünya'da Gıda ve Beslenme Konusundaki Durum

Günümüzde 88 ülke düşük gelirli, gıda açığı olan ülkeler sınıfında bulunmaktadır. Bunların 44'ü Afrika'da, 23'ü Asya ve Pasifik'te, 9'u Latin Amerika'da ve 12 ülke de Avrupada'ki Bağımsız Devletler Topluluğundadır.

Gıda üretimindeki bütün ilerlemelere rağmen, dünyada 800 milyon insan hala açlık ve yetersiz beslenmenin etkisi altındadır. Bunların 192 milyonu akut veya kronik protein ve enerji yetersizliğinden etkilenmekte olan 5 yaşın altındaki çocuklardır. Açlık ve yetersiz beslenme daha çok fakir ülkelerde görüldüğü gibi, zengin ülkelerde de değişik şekillerde görülebilmektedir. Demir, iyot ve A vitamini akut yetersizlikleri dünyada milyonlarca insanın hastalanmasına ve ölümüne sebep olmaktadır. Ayrıca, savaşlar ve doğal afetler de temel ihtiyaçlarını karşılayamayan mültecilerin sayısını hızla artırmaktadır. Dünya nüfusunun 2030 yılına kadar 3 milyar daha artarak günümüzdeki 5.5 milyardan 8.5 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ciddi tedbirler alınmadığı takdirde yetersiz beslenme problemleri önemli ölçüde büyüyebilir. Ne yazık ki açlık ve yetersiz beslenmeden en çok zarar görenler, yani gıda güvenliği olmayanlar ailenin güçsüz bireyleri olan 5 yaşın altındaki çocuklar, hamile ve emzikli kadınlardır. Çocuklarda görülen hastalık ve yetersiz beslenmenin başlıca nedeni, kadınların yemek hazırlığı ve aile bakımına zaman ayıramayacak kadar çok ağır iş yükü altında bulunmalarıdır. Gıda güvenliğini sağlamanın yolu ise, önce gıdanın bulunabilmesi, sonra da fertlerin bu gıdaları alabilecek gelir düzeylerine erişebilmeleridir. Kısa dönemde, en çok ihtiyacı olan ülkelerde yerel gıda üretim ve teminini artırmak için acil işlemlere başlanmalı, uzun dönemde ise bu ülkelerde tutarlı, sağlam sosyal ve ekonomik gelişmelerin devamlılığı sağlanmalıdır. İşte FAO bunun için kurulmuştur ve çalışmaktadır.

* FAO, Türkiye Temsilciliği

FAO'nun Gıda ve Beslenmeye Verdiği Önem

FAO gıda ve beslenme konusuna büyük önem vermektedir. Genel Merkezde Gıda ve Beslenme adı altında kurulmuş olan özel bir bölüm bulunmakta, bu bölümün de beslenme planlama destek grubu, beslenme program hizmetleri grubu, hane içi gıda güvenliği grubu, beslenme eğitimi ve haberleşme grubu gibi yalnız beslenmeye ilgili çalışmalar yapan 5 gruba, yani şubesi bulunmaktadır.

FAO'nun gıda ve beslenme konusuna verdiği önemi, her yıl 16 Ekim tarihinde düzenlenen Dünya Gıda Günü için seçtiği temalara ya da sloganlara bakarak anlamak mümkündür. 1992 yılı Dünya Gıda Günü'nün teması "Gıda ve Beslenme", 1995 yılının teması "Herkes Gıda", 1996 yılı teması ise "Açlık ve Kötü Beslenme ile Savaş" olarak belirlenmiştir. FAO tarafından 13-17 Ekim 1996 tarihleri arasında, Roma'da devlet ve hükümet başkanlarının davetli olduğu bir "Dünya Gıda Zirvesi" düzenlenecektir. Bu zirvenin teması da 1995 yılı Dünya Gıda Günü temasının aynı olan "Herkes Gıda" olarak saptanmıştır.

Zirve, 1974'te yapılan Gıda Konferansı'ndan bu yana kaydedilen gelişmelerin değerlendirilmesi ve ileride alınacak tedbirlerin belirlenmesi için bir forum teşkil edecektir. Zirve'nin amacı; insanların bilinçlendirilmesi, açlık ve yetersiz beslenmenin giderilmesi için başlatılacak dünya çapında bir kampanya ile en üst düzeyde politik yükümlülüklerin kabulü ve herkes için gıda güvenliğinin sağlanmasıdır. Tekrarlanacak bir mesaj da, gıda güvenliğinin yalnız kalkınmakta olan ülkelerin sorunu olmadığı, aynı zamanda dünya barış ve istikrarını tehdit eden bir sorun da olduğudur. Türkiye de Zirveye üst düzeyde katılacaktır.

FAO'nun Türkiye'de Konu ile İlgili Çalışmaları

FAO, Türkiye'de ve yurtdışında gıda ve beslenme ile ilgili toplantılara destek sağlamıştır.

Gıda kontrolü için entegre bir sistem kurulmasına yardımcı olmuştur.

Gıda Surveyi

FAO'nun yaptığı en önemli çalışmalardan birisi de, sizin konunuz olan "Türkiye'de Beslenme Durumu ve Gıda Tüketim Surveyi" isimli projedir. Bu çalışma 1974 yılında Üniversiteniz Beslenme ve Diyetetik Bölümü ve Tarım Bakanlığı ile birlikte yapılmış ve 5 ay sürmüştür. Aynı çalışma, 1984 yılında yine Üniversiteniz Beslenme ve Diyet Bölümünün katkı-

sıyla tekrarlanmıştır. Her 10 yılda bir yapılması gereken Beslenme ve Gıda Surveyleri maalesef 1994 yılında tasarruf tedbirleri nedeniyle yapılamamıştır. Bu nedenle, kırsal alan dahil, Türkiye çapında beslenme konusunda yapılan en önemli ve en yeni çalışma, 1984 yılında yapılan surveydir. Bu çalışmanın en yakın zamanda gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü elde edilecek bilgiler, Türkiye'de insanların beslenme durumunu ortaya koyacak, bu alanda yürütülecek çalışmaları yönlendirecek ve stratejileri belirleyecek değerli bir kaynak olacaktır. Bu konuda FAO sizlere yardımcı olmaya hazırdır. Ancak, sizlerle de karar mercilerini ikna etme, kamuoyu oluşturma ve gerekli kaynakların sağlanması yönünde görev düşmektedir.

Uluslararası Beslenme Konferansı

Dünyada açlık ve kötü beslenmeden kurtulmak, ancak tüm insanların sağlıklı bir diyet için ihtiyaçları olan miktar ve kalitede besin maddelerini tüketebilmeleri ile mümkündür. 1992 yılı Aralık ayında, Roma'da FAO ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından düzenlenen Uluslararası Beslenme Konferansı'nda, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 159 ülke, açlık ve kötü beslenme sorununu çözmek için gerekli çabaların çerçevesini çizen "Dünya Deklarasyonu ve Beslenme Eylem Planı" nı kabul etmişlerdir.

Okulunuz, bu konferans öncesinde ülke raporunun hazırlanması faaliyetini koordine etmiş ve konferansda da aktif rol oynamıştır. Deklarasyonda belirtilen faaliyetlerle ilgili olarak her ülke, kendi geliştirdiği millî eylem planları çerçevesinde yaptığı çalışmalar hakkında her yıl gelişme raporu hazırlamaktadır. Beslenme ile ilgili ulusal ve uluslararası faaliyetleri, mesleğinize mensup uzmanların katılımı olmadan yürütmek mümkün değildir. Ancak, beslenme ulusal planına ülkemizde gereken ilginin gösterildiğini söylemek olanaksızdır.

Uluslararası Beslenme Konferansı'na katılarak ülke Eylem Planlarını hazırlayan birçok ülke, bu planlarını kalkınma plan ve programlarına dahil etmişlerdir.

Türkiye, bildiğim kadarıyla hala bir "Beslenme Eylem Planı" hazırlamamıştır. Uluslararası Beslenme Konferans'larını ve Türkiye'nin bu konferansta verdiği sözleri takip edecek, eylem planını hazırlayacak ve uygulayacak sorumlu bir birime ihtiyaç vardır. Bunun yapılmamasının nedeni, bilgi ve beceri yetersizliği değil, kurumlar ve sektörlerarası işbirliği ve koordinasyonun çok zayıf olmasındandır.

7. Plan Dönemi

1996-2000 yıllarını kapsayan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planında “Sağlık Reformu” başlığı, hedefler, prensipler ve politikalar alt başlığı altında “beslenme sorunlarına gereken önem verilerek gıda üretim politikaları geliştirilecektir, diğer tedbirlerin yanında iyotlu tuz üretimi, suların klorlanması ve unun ve ekmeğin zenginleştirilmesi teşvik edilecektir” denmektedir. Ancak, bu faaliyetlerin kimin tarafından, ne zaman ve nasıl yapılacağı, hedefleri ve kaynakları belli değildir.

Sonuç

Açlık ve yetersiz ya da kötü beslenmenin temel nedenlerinin yoksulluk, eğitimsizlik ve kaynaklara ulaşmada eşitsizlik olduğu bilinmektedir. Çözüm olarak da gıda yeteri kadar bulunmalı, arzu sürekli olmalı ve halk erişebilmeli denmektedir. Birçok ülke, beslenme öğretim ve eğitimini güçlendirmek ve yaymayı milli politika olarak belirlemiş, mikrobesein maddeleri açığı gidermek için özellikle A vitamini, iyot ve demir yönünden zengin besin maddelerinin üretimlerinin artırılması ve kolay temin edilebilmesi, ürünlerin besin değerlerini kaybetmeden işlenerek saklanması için yollar ve hedefler saptamışlardır. Bu ülkeler, milli beslenme hedeflerine ulaşmak için zaman zaman değerlendirmeler yapmaktadırlar. Örneğin; gıda ve beslenme konusunda eğitim gören insan sayısındaki değişiklik, temiz kullanma ve iç-

me suyuna kavuşan insan sayısındaki değişiklik gibi kriterleri inceleyerek çalışmalarını değerlendirmektedirler.

Bütün bu çalışmaları Türkiye’de bizler de yapabiliriz, konularını ve sayılarını artırabilir ve geliştirebiliriz. Böylece değerli bilgiler toplayarak, faydalı projelerle insanlarımızın daha iyi ve doğru beslenmesine katkıda bulunabiliriz. En önemlisi, sağlayacağımız bu bilgiler, Devletin doğru politikalar üretip uygulanmasında ve kaynakların yerinde kullanılmasında büyük ölçüde yol gösterici ve yardımcı olacaktır.

Ayrıca, günümüzde Türkiye’de sayıları bir hayli artan ve önem kazanan sivil toplum kuruluşlarından da yararlanarak halkımızın bilinçlendirilmesi ve daha iyi beslenmesi için çalışmalar yapabiliriz.

Diyetisyenlerden yalnız sağlık kuruluşlarında değil, kamu ve özel sektör kuruluşlarında, okullarda ve askeri birliklerde de dengeli beslenme konusunda daha çok yararlanabiliriz. Ülkemiz dengeli beslenme için gerekli ürünlerin yetiştiği, ucuz ve bol olarak bulunabildiği bir ülkedir. Bu Tanrı’nın bize verdiği büyük bir nimettir. Yeter ki halkımız bu konuda biraz bilinçlendirilebilsin. Bu konuda kamuoyu oluşturmak ve beslenme konusunu devamlı gündemde tutarak işlemek, mesleğimizin önemini ortaya çıkaracak, yeni iş alanları açacak ve sizlerin devlet politikalarının içinde yer almasını sağlayacaktır.